Grigore Constantinescu

Oraşul

COSTEŞTI

PITEŞTI MMXV

COSTEŞTI

COMPONENŢĂ: Oraşul este format din 6 cartiere/sate: Broşteni; Lăceni; Pârvu Roşu; Podu Broşteni; Smei; Stârci.
DISTANŢA FAŢĂ DE REŞEDINŢA JUDEŢULUI: 25 km.
SUPRAFAŢĂ: 108,6 km^2.
POPULAŢIE: 10.375 locuitori [5.094 M + 5.281 F] (2011).

ATESTARE DOCUMENTARĂ:

Balta Neagră – lângă Broşteni – 1520 [7029] noiembrie 26 (DIR, XVI, B, ŢR, vol. I , doc. 164)• **Bălteani** <Broşteni>– <1525> iulie (DRH, B, ŢR, vol. II, doc. 240)• **Costeşti** – 1535 [7043] iulie 30 (DRH, B, ŢR, vol. III, doc. 205)• **Teleşti** – 1452 august 5 (JA)• **Broşteni** – 1501 iunie 16 (JA).

În contextul localităților componente, cea mai veche atestare documentară se consemnează în cazul satului Costești.

Așezarea este atestată documentar inițial în hrisovul emis de cancelaria domnească a voievodului Radu Paisie la 30 iulie 1535, prin care se confirmă lui Șerb și altora proprietatea asupra unor „ocine în Costești", Șerb „așezând piste ocini pe fiicele sale, Stana și Buna".

Sit arheologic: Existenţa anterioară a unei comunităţi umane pe teritoriul actual al oraşului Costeşti este atestată, printre altele, prin denarul imperial roman emis de împăratul Domiţian, descoperit întâmplător, în anul 1966, pe Dealul cimitirului.

TOPONIMIE:

- Broşteni – toponim topografic format pe baza apelativului *broască* + sufixul –*eni* (cu funcţie locală) îndicând „locuitorii unei zone cu ape populate de broaşte".
- Costeşti – toponim social format din eponimul *Costea* + sufixul –*eşti*, care indică organizarea socială pe bază de obşte a localităţii.
- Lăceni – toponim format pe baza apelativului *lac,* evocând natura terenului pe care s-a constituit aşezarea + sufixul –*eni* care relevă apartenenţa locală.
- Pârvu Roşu – toponim compus dintr-un antroponimic *Pârvu* („primul născut", în limba slavă) + determinantul *Roşu*, relevând o particularitate fizică a moşului eponim.
- Podu Broşteni – toponim topografic indicând amplasarea aşezării printr-un reper sigur (un *pod*) situat în aria localităţii constituite: *Broşteni*.
- Smei – toponim cu formă de plural, format pe baza apelativului *zmeu*, relevând particularităţi psihice ale primilor locuitori.
- Stârci – toponim cu formă de plural, semnalând prezenţa unor „specii de păsări de baltă" în aria de constituire a localităţii; iniţial, poreclă – *stârcea* ≈ „oameni cu picioarele obădate, puţin cocoşaţi, stârciţi".

SPECIFIC ETNOCULTURAL:

Arhitectură populară tradiţională specifică zonei sudice a judeţului Argeş. Locuinţele edificate la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX prezintă, sub raport planimetric, o tindă centrală prevăzută cu corlată şi horn şi două camere laterale. Faţada principală era precedată de o sală susţinută pe patru sau şase stâlpi amplu decoraţi în motive geometrice realizate prin crestare, sala fiind mărginită, în partea inferioară, de un pălimar cu scânduri ajurate în motive geometrice sau florale. Majoritatea construcţiilor de locuit au fost supraînălţate pe temelii de piatră şi cărămidă tencuite; pereţii din cununi suprapuse de bârne fiind, de asemenea, tencuiţi. Şarpanta avea întreaga structură asamblată în cuie de lemn. Casa Echimescu [4/4 XIX] (str. Victoriei,110) reprezintă un exemplar tipic pentru arhitectura dominantă din perioada menţionată. De

aceea, conservarea sa „in situ" constituie un act de reconsiderare a valorilor arhitecturale moştenite, într-o zonă în care civilizaţia lemnului a cunoscut o considerabilă dezvoltare. Din fondul arhitectural reprezentativ pentru perioada de început a secolului XX, pe teritoriul oraşului marcat de tăvălugul unei sistematizări iraţionale în perioada comunistă, se conservă monumentele de arhitectură –[▲]–: Fosta Primărie Costeşti [1/4 XX] – str. Victoriei, 1; Casa Bădescu [3/4 XIX] – str. Victoriei, 5; Protoieria Costeşti [1933] – str. Victoriei, 6; Fosta Judecătorie [1890] – str. Victoriei, 7; Casa Nicolau [1/4 XX] – str. Victoriei, 110 – monumente care conferă localităţii repere autentice ale evoluţiei sale urbanistice. Costeştiul − oraşul de câmpie al judeţului Argeş − continuă să se dezvolte vertiginos pe plan edilitar, fără a se respecta, însă, din păcate, criterii arhitecturale impuse de tradiţia constructivă locală.

Meştere renumite în arta ţesutului şi a cusutului: Victoria Dumitru (n. 1923), Floarea Grigore (n. 1945), Fiţa Lepa (n. 1914), Dumitra Nedelescu (n. 1914), Natalia Radu (n. 1920), Gheorghiţa Ristea (n. 1941), Florica Tănase (n. 1935), Dumitra Tănase (n. 1913), Ioana Vereşteanu (n. 1938), din satul Broşteni, erau specializate în confecţionarea: iilor, fotelor, peretarelor, macaturilor, prosoapelor, şervetelor, feţelor de masă pe care le vindeau în târgurile din zonă, ori prin cooperativele meşteşugăreşti.

În domeniul folclorului literar zonal, printre cele mai reprezentative creaţii de acest gen se menţionează: Cântecul focului de la Costeşti, Balada şarpelui.

Din amplul repertoriu al folclorului coregrafic zonal, elemente de particularizare locală prezintă dansurile: Afluenţi, Alunelul bătrânesc (Alunelul vechi), Alunelul nou, Amploieţul, Aoleanul, Ariciul, Arnăuţeasca, Basarabeanca, Băluţa, Bărboasa, Bâzdâcul, Boiereasca, Brâul căluşăresc, Brâul pe 6, Buceagul, Bugheanul, Bumbacul, Cazacul, Căluşul, Cârligul, Cârligul uşor, Chindia, Ciuleandra, Cochineasca, Colentina, Cositul, Costeasca, De unul singur, Dogăreanca, Drumul dracului (Drumul naibii), Dumitrica, Floricica, Floricica din căluş, Foişoreanca, Gheorghiţa din căluş, Hora Badiului (Hora Badii), Hora căluşărească, Hora din oră, Hora Dumitrii, Hora-n bătaie (Hora-n ciocane), Hora la două, Hora la patru, Hora lui popa Mei, Hora mare, Hora Nuţii, Hora peştelui, Iuhu, Iutili, Jianu, Joiana, Leliţă Ioană, Lozasca, Luleasca, Martalogii, Mânioasa, Minţita, Miţuica, Muntenească, Murguleţul, Murguleţul împletit, Murguleţul în bătaie, Niţuşca lui moş Crivac, Nu vrea nevasta, Ogănăul, Peştele, Popeşteanca, Purdelul, Resteul, Rezasca, Romanul, Rustemul, Salta, Sălcioara, Sârba, Sârba căluşărească, Sârba în bătaie, Sârba-n tarapanale, Sârba în vals, Sârba la două, Sârba la patru, Sârba la trei, Sârba lui 22, Schitu Grecii, Simianca, Steaua, Şuiul, Tânta, Tuciul, Turceasca, Ţigănească la patru, Ţigănească Mariei, Ţipla, Ungurica, Ursăria, Vântul, Vântuleţul, Zamfirica, Zuralia.

Ansamblul folcloric «**Mugurelul**» al Casei de cultură Costeşti, sub coordonarea artistică a instructorilor: Dorel Ilie, Cristi Călin, Adrian Nedelcu, include, în repertoriul său, dansurile populare din zona etnofolclorică Argeş-Muscel: Banu Mărăcine, Băluţa, Băltăria, Bătuta, Dura, Floricica, Hora Costeştiului, Hora la 4, Joiana, Resteul, Salta, Sârba de la Fâlfani, Sârba din căluş, Sârba dogarilor, Sârba la 4, Simianca, Spoitoreasa, Tărăşelul, Ţigănească, Ungurica.

Târguri tradiţionale organizate cu ocazia unei sărbători religioase: Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul (20 iulie), dar şi săptămânal – sâmbăta.

PATRIMONIUL CULTURAL-ISTORIC:

Oraşul Costeşti este înnobilat de existenţa unor monumente ecleziastice de o valoare arhitecturală remarcabilă. Incendiul devastator declanşat, la 18 aprilie 1930, „de aprinderea, de la o lumânare din policandrul bisericii de lemn, a coroanelor artificiale prinse pe pereţi, a distrus din temelii bisericuţa satului Costeşti, în noaptea de Vinerea Patimilor, eveniment nefast, în timpul căruia şi-au pierdut viaţa, fiind arşi de vii, 114 credincioşi, printre ei aflându-se 40 de elevi şi 4 studenţi ce cântau prohodul Mântuitorului, directorul şcolii primare, Ilie Ştefan, preotul satului, Dumitru Vişinescu, şi doi fii ai săi". „La apelul patriarhului României, dr. Miron Cristea, directorul ziarului „Universul", Stelian Popescu, a iniţiat o campanie de presă pentru colectarea fondurilor necesare edificării unui locaş de cult reprezentativ în Costeşti. Manifestându-se o excepţională solidaritate umană, s-a colectat, „prin donaţii din toată lumea creştină de pe tărâmurile

românești, cât şi de peste graniţe", suma de circa 10.000.000 lei, instituindu-se o comisie formată din: „pr. Constantin Dron, eforul Bisericii Ortodoxe Române, împuternicit al patriarhului, Mihail Priboianu, împuternicit al guvernului, pr. Ion Marinescu, împuternicit al episcopului de Argeş, şi Eftimie Sinu din partea ziarului „Universul", pentru coordonarea lucrărilor de construcţie a bisericii.

✚Monumentala Biserică «Sf. Ilie»+«Adormirea Maicii Domnului» Costeşti –[▲]– a fost construită din calcar de Albeşti şi cărămidă, în perioada anilor 1930-1933, „cu plan în formă de cruce", după proiectul renumitului arhitect Dimitrie Ionescu-Berechet din Câmpulung-Muscel, antreprenor de lucrări fiind ing. Emil Prager. Piesele de mobilier au fost realizate de Anghel Dima-Bucureşti, iar splendidul iconostas de C. M. Babic şi V. Babic din Bucureşti. Sfinţirea bisericii-monument din Costeşti s-a oficiat în ziua de 21 iulie 1933, de către un sobor de preoţi, în frunte cu episcopul Eparhiei Argeşului, Nichita Duma. Pictura murală originară a bisericii poartă semnătura renumitului pictor Dimitrie Belizarie din Domneşti; pictura a fost restaurată de Virginia Videa din Bucureşti, în anii 1974-1975, prin osârdia pr. Ion Albulescu. În patrimoniul bisericii, se află „şapte candele mari de argint aurit donate de patriarhul Miron Cristea", potir, disc, steluţă, linguriţe, cruci de argint, şase icoane pictate de pictorul Ioanid; icoana pictată pe pânză înfăţişând pe „Iisus la puţul lui Iacob", icoana „Maria Magdalena", antimis, dvera din mătase mov pictată de Gheorghe Belizarie.

✚Biserica «Duminica Tuturor Sfinţilor» Broşteni –[▲]– Potrivit pisaniei, „s-a fondat din temelie în anul de la HS 1877 şi s-a finit în anul 1878, fiind începută şi săvârşită cu stăruinţa dlor: Şerban Diaconu, Gh. Grigore, Th. Plăcintescu, Gh. Nicula, B. Stan, N. Radu, Şt. Popescu, A. Tănasie, T. Constantinescu".

Biserica a fost reparată în anii: 1915 (tencuieli exterioare), 1951-1952 (refacerea zidăriei, de meşterul constructor Ion Prală), 1976 (refacerea şarpantei şi reînvelirea acoperişului). Biserica prezintă un plan trilobat cu abside poligonale şi pridvor decroşat; turlă de formă octogonală.

Pictura murală originară aparţinând, probabil, lui Belizarie Paraschivescu, a fost refăcută integral de Emil Ivănescu-Millan [1952]; o restaurare a picturii s-a efectuat în 1981, concomitent cu restaurarea icoanelor de pe iconostas semnate de Belizarie, (cu excepţia uşilor împărăteşti). În patrimoniul bisericii, se află cărţi ritualice: Penticostar [1758], Antologhion [1787], Octoih [1811], Psaltire, Cazanie, Minei; icoane pe lemn din sec. XIX pictate de Belizarie ş. a.

✚Biserica «Duminica Tuturor Sfinţilor»+«Cuvioasa Paraschiva» Lăceni-Broşteni [1878]~ctitorită „cu stăruinţa lui Tudor Plăcintescu, Şerban Diaconu, Gh. Grigore, Gh. Nicula şi cu ajutorul mai multor pioşi creştini" •intervenţii: consolidare [1898]; refacerea tencuielilor [1951] •pictură murală: repictată de Emil Ivănescu-Millan, împreună cu Vasile Popescu [1945].

✚Biserica «DTS» Pârvu Roşu [1854]~ctitorită de enoriaşii parohiei; construită, din „ostreţe, pe temelie de cărămidă" •intervenţii: „înnoită, cu osârdia" pr. Gh. Rizea [1932]; consolidarea fundaţiei [1942] •pictură murală: anonim [1854]; restaurată [1942].

✚Biserica «Adormirea Maicii Domnului» Podu Broşteni [1936-1962]~ctitorită de enoriaşii parohiei, în două etape: 1936-1938 şi 1957-1962; construită din beton armat şi cărămidă •pictură murală: Ion Diaconu-Rm. Vâlcea [1962].

✚Biserica «Cuvioasa Paraschiva» Stârci [1852]~rectitorită de paharnic Sandu Depărăţeanu din Roşiorii de Vede, proprietar al unei moşii în localitate •intervenţii: adăugarea pronaosului şi a tindei; înălţarea zidurilor [1945] •pictură murală: anonim [1852]; Emil Ivănescu-Millan [1945].

✚Biserica de lemn «Înălţarea Domnului» Teleşti –[▲]– este supranumită de către localnici, „biserica din vale"; istoricul de artă Radu Creţeanu o descria astfel: „cu înfăţişare modestă, sărăcăcioasă, biserica este interesantă pentru supravieţuirea, într-un context net arhaic, a unor forme arhitectonice rare: formă dreptunghiulară şi nişă pentru proscomidie la absidă; fără pridvor; fără turlă.". A fost edificată, „din bârne de lemn încheiate

în cepuri", ante 7281 [1772-1773], atunci când construcţia a fost învelită cu şindrilă, „prin efortul colectiv al locuitorilor şi preoţilor satului" menţionaţi pe două panouri de lemn fixate deasupra accesului din pronaos în naos, printre cei care au contribuit substanţial fiind: popa Arsenie, popa Stan, popa Voicu, Dragu crucer ş. a. Naosul şi pronaosul sunt acoperite cu bolţi semicilindrice separate, bolta semicilindrică longitudinală a naosului având o coardă de susţinere fixată în „călcătoare", sprijinită pe console terminate în „capete de cai". Cele două spaţii sunt despărţite printr-un perete plin de lemn, străpuns central de o deschidere arcuită; naosul se separă de altar prin iconostas de lemn care atinge bolta. Întregul program iconografic se concentrează la iconostas, inclusiv icoanele semnate de „popa Arsenie, deservent al bisericii", şi unul dintre fondatorii ei.

✚Biserica «Sf. Vineri» Teleşti [1819]~ctitorită de popa Ion Diaconu şi enoriaşi •intervenţii: reparaţii capitale [1949] •pictură murală: Ion Zagora [1949].

✚Biserica «Înălţarea Domnului» Zmei [1927]~ctitorită de enoriaşii parohiei, pe locul unei biserici de lemn „ruinate" •intervenţii: adăugarea pridvorului [1965] •pictură murală: anonim [1965].

✚Biserica de lemn «Cuvioasa Paraschiva» Zorile (Băseni) –[▲]– a fost construită, la începutul secolului al XIX-lea, din ostreţe de lemn fixate pe un soclu masiv de cărămidă şi încheiate, în „coadă de rândunică", la absida altarului; potrivit tradiţiei orale, biserica a fost ctitorită, în 1607, de Ion Băseanu originar din Corbi. Specificitatea planimetrică a monumentului constă în existenţa unei abside poligonale decroşate asimetric, formate din patru laturi, cu muchia în axul construcţiei, altarul incluzând, pe latura nordică, un spaţiu suplimentar pentru proscomidiar. În pridvor, pe peretele exterior al pronaosului, sunt fixate cruci de lemn cu inscripţii menţionând clerici slujitori ai locaşului de cult, însemne care suplinesc, prin ampla ornamentaţie de factură geometrizantă, absenţa unui décor arhitectural.

Biserica a fost restaurată prin osârdia pr. Marius-George Cârstea cu sprijinul financiar al enoriaşilor, de către meşterul Ion Zavate [1999].

Valorificarea culturală complexă a acestor nestemate arhitecturale de lemn implică strămutarea lor pe un amplasament favorabil, eventual, în curtea Bisericii-monument din Costeşti. O biserică de lemn din Podu Broşteni, construită în anul 1788, a fost transferată în Rezervaţia de arhitectură şi artă bisericească de la Mănăstirea Curtea de Argeş.

✚Biserica «Cuvioasa Paraschiva» Zorile (Băseni) [1912-1940]~ctitorită din iniţiativa pr. Marin Bradu; ridicarea soclului bisericii [1912]; reluarea lucrărilor de construcţie, prin stăruinţa pr. Gheorghe Albulescu [1925-1940] •pictură murală: anonim [1940].

✝Cruci de piatră: ¼ XIX –[▲]–, pe vechiul drum spre Fâlfani; 1850 mai 23 –[▲]–, în punctul Rovine.

✝Monumente eroi: **Costeşti** [1916-1918]; autor: I. Dimitriu- Bârlad (1937) – lângă Primăria oraşului Costeşti ■~ **Podu Broşteni** [1916-1918]; (1938) – lângă Şcoala generală Podu Broşteni.

În cursul luptelor pentru apărarea unității și independenței naționale a României, au căzut eroic la datorie 130 locuitori ai orașului Costești, numărul eroilor menționați nominal în monumentalul volum «Argeș. Cartea eroilor» fiind raportat la evenimente de importanță fundamentală în istoria neamului românesc: Războiul de independență [1], Primul război mondial [77], Al doilea război mondial [52].

⚔Momente de istorie locală

În cursul desfășurării operațiunilor militare din Primul război mondial, zona actualului oraș Costești a devenit „câmp de luptă", începând cu data de 15 noiembrie 1916, prin ocuparea de către subunități din Divizia 1/17 Infanterie, a unui dispozitiv de luptă cu misiunea de a consolida aliniamentul de apărare Costești-Suseni. Pe 18 noiembrie 1916, trupele române, inferioare sub raport numeric și al dotării cu tehnică de război, sunt silite de forțele inamice să se replieze pe poziția de apărare din zona comunei Cătească.

IN MEMORIAM

✪ **BADEA DUMITRU** [Broşteni, 1932-1978] – compozitor, dirijor de fanfară militară în Târgu Jiu şi Craiova. Opera: lieduri pe versuri de Mihai Eminescu, partituri corale şi instrumentale intrate în repertoriul formaţiunilor de acest gen.

✪ **BĂDESCU MARIN** [1901-1979] – diplomat, traducător, militant politic. Membru marcant PNL [1919-1947]. Deţinut politic [1953-1957]. Colaborator la publicaţiile: „Poporul", „Byzantion". Iniţiator al edificării statuii „Soldatul român de la Costeşti" [1937].

✪ **BĂDESCU MANU MARIN** [1915-2005] – profesor de limba română la Liceul „Nicolae Bălcescu" din Piteşti; autor al volumelor: «Liceul „N. Bălcescu" Pitești. Documente inedite» [1971]; «Alexandru Davila. Corespondenţă inedită» [1973]; «Oameni de seamă ai Liceului Nicolae Bălcescu-Piteşti» [1975], «Călătoriile lui Carol Davila» [1985]; «Alexandru Davila şi teatrul» [1996]; «Scriitori români și străini. Corespondență inedită» [1993]; «De la Nicolae Filimon la Marin Preda. Antologie a criticii romanului» [1997]; «Dramaturgia. Antologie a criticii dramaturgiei române»; «Muzeul memorial al Colegiului „I. C. Brătianu" Pitești» [2001]; autor al unor articole referitoare la scriitorii români: Ion Luca Caragiale, Barbu Ştefănescu-Delavrancea, Al. Macedonschi, Ion Minulescu, Alexandru Odobescu ş. a.

✪ **DOBRE ION** [1944-1993] – profesor de limba română şi istorie la: Răteşti, Ţigăneşti şi Topoloveni; director al Casei de cultură Topoloveni, autor al unei ample culegeri de folclor muscelean, în manuscris.

✪ **POPESCU CONSTANTIN** [1895,Broşteni-1946] – învăţător, militant politic anticomunist; absolvent al Şcolii normale „Carol I" din Câmpulung-Muscel [1913]; învăţător la diverse şcoli din Argeş [1913-1946]. Împuşcat mortal de către comunişti la întrunirea electorală a membrilor PNŢ de la Cinematoraful „Aquila" din Piteşti [9 august 1946].

✪ **RIZEA IULIAN** [1934-1996] – profesor de istorie; muzeograf; preocupări etnografice complexe; contribuţie substanţială la organizarea sectorului în aer liber al Muzeului pomiculturii şi viticulturii din România de la Goleşti; animator cultural de excepţie, prin coordonarea revigorării activităţii muzeistice din Argeş, în calitate de inspector al Comitetului judeţean Argeş pentru cultură şi educaţie socialistă. Coautor al unor studii referitoare la monumente de arhitectură populară, printre care «Muzeul pomiculturii şi viticulturii din România», ms; «Biserica din Drăguţeşti-Cotmeana».

✪ **VOICULESCU ION** [1919-1983], născut în Broșteni – profesor, poet, critic literar; a colaborat la publicaţiile: „Argeșul", „Secera şi ciocanul", „România literară". Opera: «Copilăria evocată de poeți: de la Mihai Eminescu la Nicolae Labiş» [1975], antologie.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Grigore Constantinescu– *Argeșul monumental – enciclopedie patrimonială*, Pitești, 2011, p. [543-546] – 176-177; Idem– *Bisericile de lemn din judeţul Argeş – monumente de arhitectură*, www.google.ro, calameo.1227548

Ştefan Savovici– *Pagini de istorie la Costeşti, 1452-2002, 550 de ani de la prima atestare a localităţii Costeşti-Argeş*, Piteşti, 2002, 56 p.; Radu Iacob-Morteni, Mădălina Ţibrian-Cuceanu– *Oraşul Costeşti. Pagini de monografie*, Piteşti, 2009, 256 p.; http://judete.biz/localitati-arges/; Ion Popescu-Argeşel – *Judeţul Argeş*.

–[▲]– Monument istoric şi de artă

PRIMĂRIA ORAŞULUI COSTEŞTI.

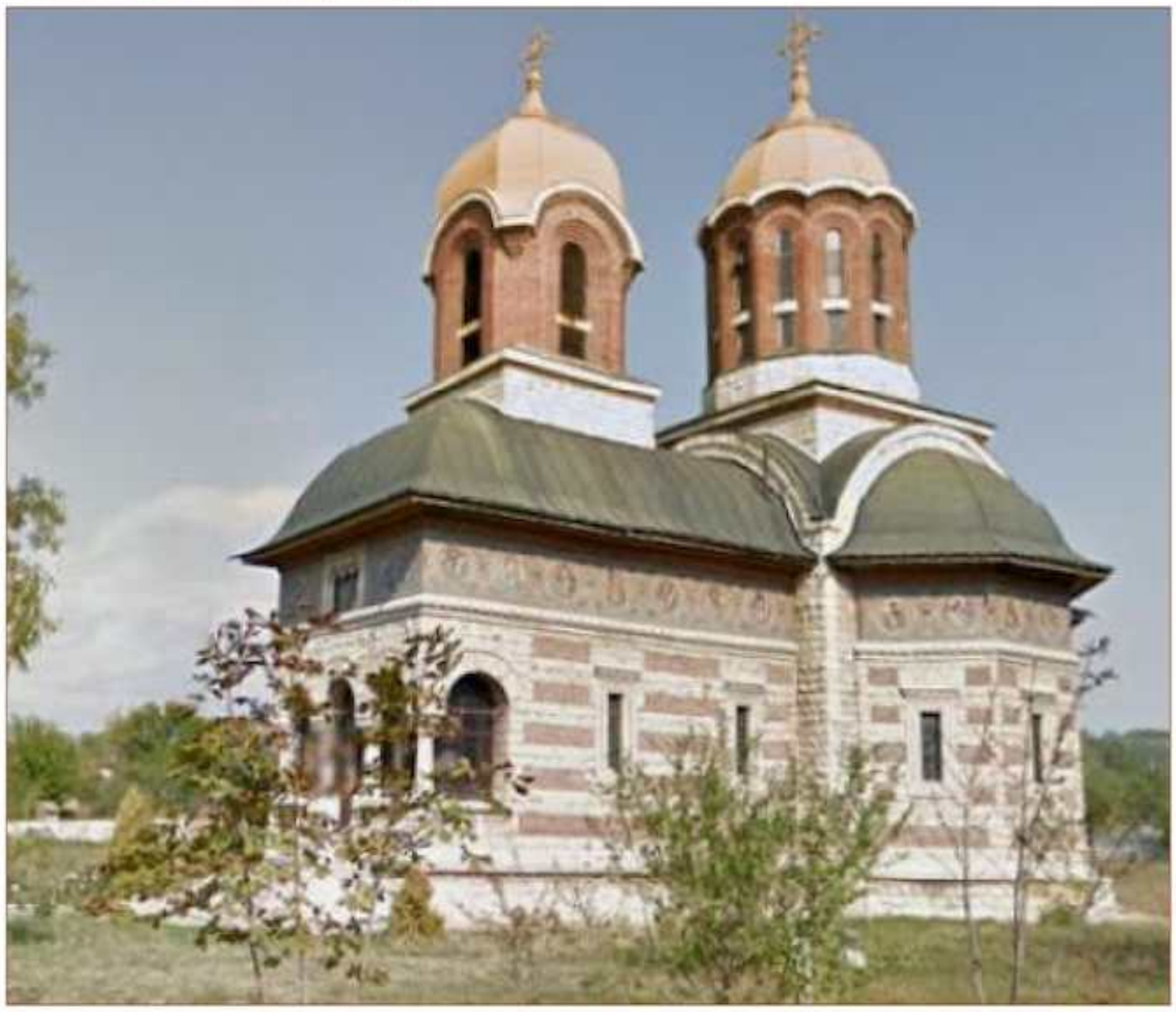

CATEDRALA
ORAŞULUI.

CAPELA DE PE LOCUL BISERICII DE LEMN
DISTRUSE DE INCENDIU.

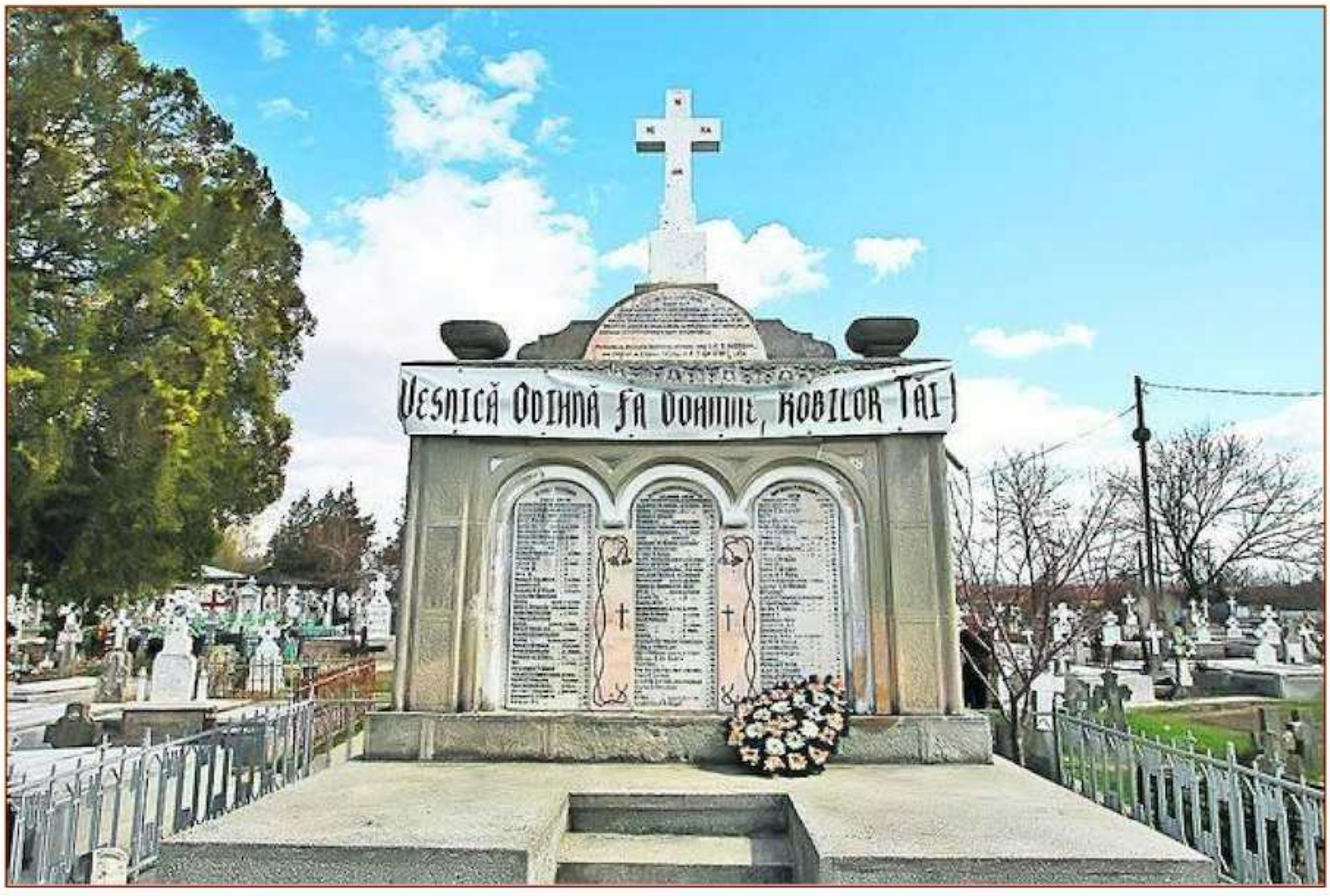

TROIŢA DE LA COSTEŞTI.

MONUMENTUL EROILOR DIN COSTEŞTI.

BISERICA DE LEMN TELEŞTI.

BISERICA DE LEMN BĂSENI [ZORILE].

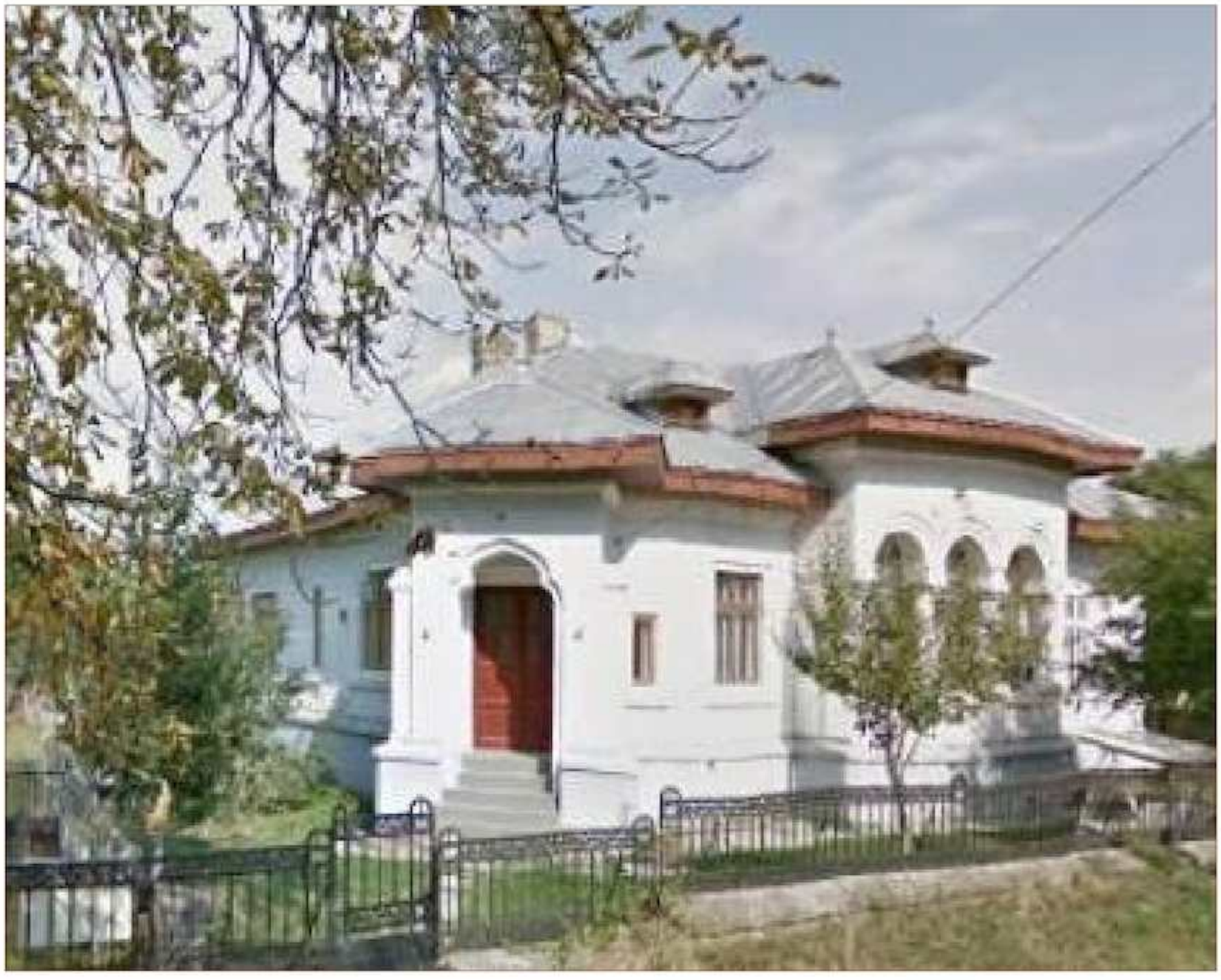

Podu Broşteni
65A
Smei
Pârvu Roşu
Broşteni
Lăceni
Ţicu
65A
Stârci
Costeşti
703B
Catedrala
65A
33
P
Podu
Broşteni
658
24
659
Pîrvu Roşu
65 E70
Smei
Broşteni
Lăceni
Cerşani
Stîrci
COSTEŞTI

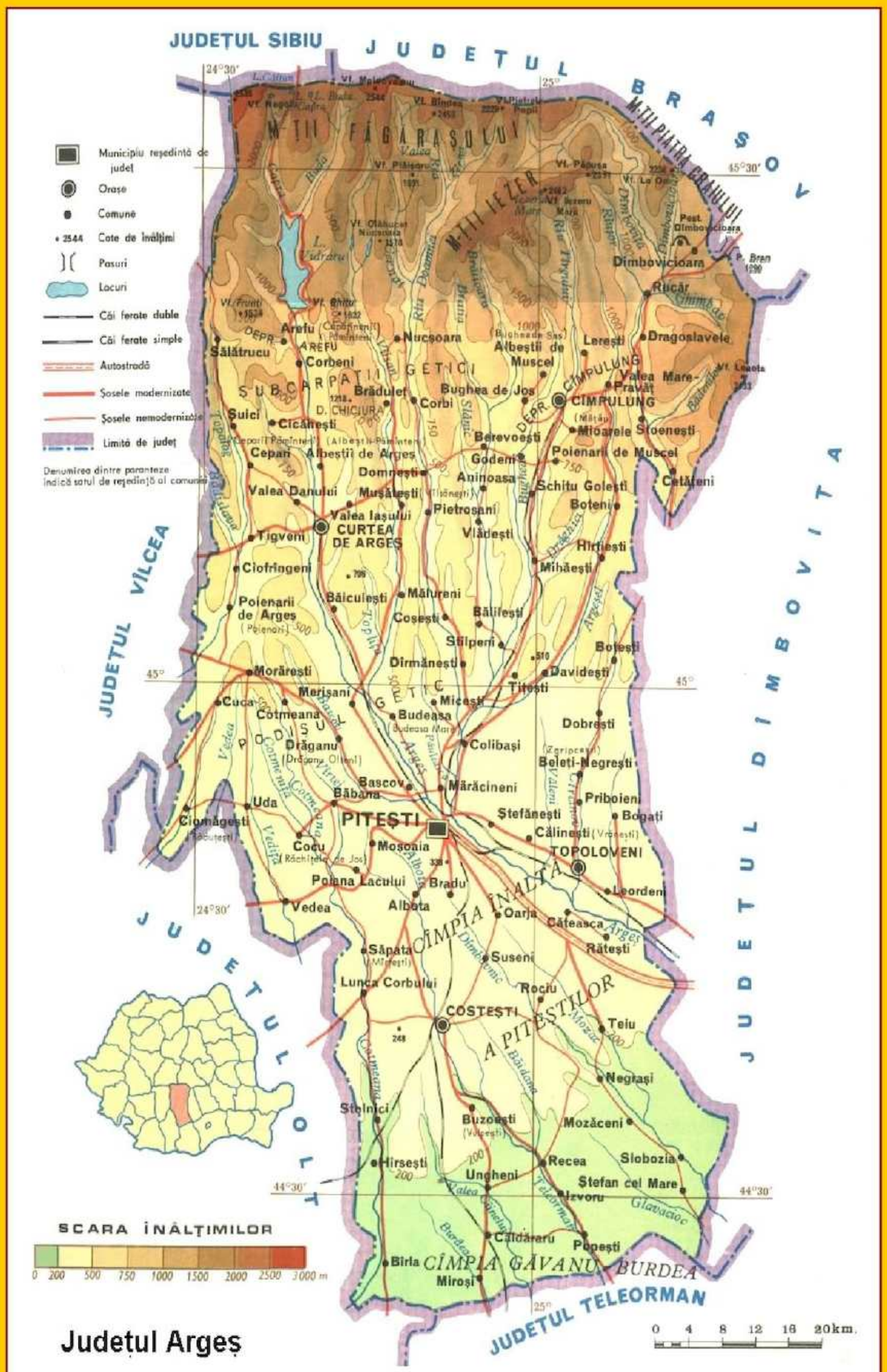

SCARA ÎNĂLȚIMILOR

0 200 500 750 1000 1500 2000 2500 3000 m

0 4 8 12 16 20km.

Județul Argeș